

Põhikooli ajaloo lõpueksam 2015

Hindamisjuhend

- Eksamitööd hinnatakse ainult täispunktides.
- Avatud vastusega küsimuste õigeid vastuseid võib olla mitu. Selliste ülesannete puhul on hindamisjuhendis toodud vastuste näiteid, mida pakuvad õpikud. Iga sisult õige vastus tuleb lugeda õigeks.
- Kõik punktide märkimiseks ettenähtud kastid tuleb täita. Kui õpilane vastab valesti, tuleb kasti kirjutada null (0), vastamata ülesande puhul tuleb kasti märkida kriips (–).
- Arutluse hindamiskriteeriumid on esitatud osaoskuste kaupa.
Punktid tuleb kanda eksamitöö 2. leheküljel olevasse tabelisse.
- Eksamitöö punktid teisendatakse hinneteks järgmiselt:
68–75 punkti (90–100%) hinne 5;
57–67 punkti (75–89%) hinne 4;
38–56 punkti (50–74%) hinne 3;
15–37 punkti (20–49%) hinne 2;
0–14 punkti (0–19%) hinne 1.

Eksamitöös tuleb lugeda õigeks kõik sisult õiged vastused, mida hindamisjuhendis pole antud.

Arutlus 15 p

Vali teemadest üks ja kirjuta arutlus. Pea meeles, et arutluse sissejuhatus, teemaarendus ja kokkuvõte peavad moodustama seotud terviku.

1. Demokraatia ja diktatuurid 1920.–1930. aastail

1. Mis on demokraatia ja mis on diktatuur?
2. Mis põhjustel tekkisid 1920.–1930. aastate Euroopas diktatuurid? Too näiteid.
3. Miks ei suutnud paljud Euroopa riigid ära hoida 1920. aastate teisel poolel alanud pealetungile demokraatiale?
4. Millised ühised jooned iseloomustasid diktatuuririiki natsionaalsotsialistlikul Saksamaal ja kommunistlikus Nõukogude Liidus?
5. Mis on demokraatliku valitsemisetugevused ja nõrkused?

2. Eesti omariikluse küsimus aastatel 1939–1945

1. Miks sattus Eesti iseseisvus 1930. aastate lõpus ohtu?
2. Mis sündmuste tagajärjel liideti Eesti Nõukogude Liiduga?
3. Missugune oli Saksa okupatsioonivõimu suhtumine eestlaste omariikluse taastamisse?
4. Miks ei õnnestunud eestlastel sõja lõpus omariiklust taastada?
5. Millised olid Eesti valikud Teises maailmasõjas? Anna neile omapoolne hinnang.

3. Milles seisnes külma sõda?

1. Kes olid külma sõja osapooled ja mis olid sõja puhkemise põhjused?
2. Mis vormides toimus külma sõda? Too välja vähemalt kolm külma sõja valdkonda.
3. Kuidas on seotud võidurelvastumine ja külma sõda?
4. Kus ja kelle vahel toimusid külma sõja aastatel relvastatud kokkupõrked? Selgita 2–3 näite toel.
5. Milliste tulemustega lõppes külma sõda? Keda võib pidada selle sõja võitjateks ja keda kaotajateks? Põhjenda oma arvamust.

4. Perestroika mõju Eesti iseseisvuse taastamisele?

1. Miks algatati NSV Liidus perestroika?
2. Miks võib öelda, et uus ärkamisaeg Eestis sai võimalikuks tänu Gorbatšovi uuendustele?
3. Millised poliitilised jõud hakkasid Eestis tegutsema 1980. aastate lõpus ja mis oli nende eesmärk?
4. Selgita, kuidas aitas Moskvast 1991. a toimunud riigipöördekatse kaasa Eesti iseseisvuse taastamisele.
5. Anna omapoolne hinnang omariikluse taastamisele.

Arutluse hindamine

Töö struktuur (2 punkti)

- 0 – töö ei ole struktureeritud, esitatud on ainult teemaarendus;
- 1 – töö on struktureeritud, kuid ülesehitus ei ole loogiline: puudub sissejuhatus või kokkuvõte;
- 2 – töö ülesehitus on tervik (sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte).

Teema avamine ja analüüs (4 punkti)

- 0 – tekst ei ole teemakohane, tekstis esitatu on seostamata või on alla nõutava pikkuse;
- 1 – tekst vastab teemale, kuid on lihtsakoeline jutustus;
- 2 – teema on avatud pealiskaudselt ja ühekülselt, põhineb valdavalt näidetel;
- 3 – teema on avatud piisavalt, tekst on kirjeldav-jutustav;
- 4 – teema on avatud põhjalikult, analüüs põhineb võrdlusel, põhjus-tagajärg seostel.

Ajastu tundmine, orienteerumine ajas (2 punkti)

- 0 – õpilane asetab sündmused valesse ajajärku;
- 1 – õpilane orienteerub ajastus, ajab segamini sündmuste toimumise järjekorra või toob sisse mõned käsitletavas ajas mitte toimunud sündmused;
- 2 – õpilane orienteerub ajas adekvaatselt.

Faktid (3 punkti)

- 0 – töös on jämedad factivead, näiteid/fakte pole esitatud;
- 1 – faktid pole teemaga seotud, töös on mõned kergemad factivead;
- 2 – esitatud on üksikud teemaga seostatud faktid;
- 3 – fakte on esitatud piisavalt.

Järeldused ja hinnangud (2 punkti)

- 0 – järeldused ja hinnangud puuduvad, ei ole teema- või asjakohased;
- 1 – kirjutajal on oma seisukoht, kuid seda ei ole põhjendatud;
- 2 – kirjutajal on oma seisukoht, mis on argumentide ja näidetega põhjendatud.

Õigekiri ja stiil (2 punkti)

- 0 – teksti sõnastus ja õigekiri on puudulik, esinevad tõsised õigekeelsusvead;
- 1 – esineb üksikuid sõnastus- ja õigekirjavigu;
- 2 – teksti sõnastus ja õigekiri on korrektsed.

EESTI AJALUGU. 30 p

I. Eesti 1918–1945. 12 p

1. Ajaloolised isikud. 2 p

1.1. Piltidel on Eesti ajaloos olulist rolli etendanud isikud Jaan Tõnisson, Johan Laidoner ja Konstantin Päts. Kirjuta nimed õigete piltide alla. 1 p

*Johan Laidoner või
J. Laidoner või Laidoner*

*Konstantin Päts või
K. Päts või Päts*

*Jaan Tõnisson või
J. Tõnisson või Tõnisson*

Nime õigekirjas ei tohi olla ühtki viga (eespool antud nime õigekirjutus).

1.2. Vali nimetatud isikutest üks ja põhjenda tema tegevuse olulisust Eesti riigile. 1 p

Isik: **Johan Laidoner**

Põhjendus: *sõjavägede ülemjuhataja, sõjaväelise riigipöörde läbiviija vms.*

Isik: **Konstantin Päts**

Põhjendus: *president, riigivanem, sõjaväelise riigipöörde läbiviija vms.*

Isik: **Jaan Tõnisson**

Põhjendus: *riigivanem, Riigikogu esimees, ajaleht „Postimees“ peatoimetaja vms.*

Isiku nimetamise eest punkti ei anta. Püsab ühest põhjendusest. Põhjendus peab olema sisuline. Daatum ei ole nõutav, kuid vale daatum tühistab õige vastuse, s.t põhjenduse eest punkti ei anta.

2. Vabadussõda (1918–1920). 2 p

Missugused tabelis toodud sündmused või väited iseloomustavad Eesti Vabadussõja põhjust, sõja käiku või sõja tulemusi? Märki tabeli vastavasse lahtrisse rist (X).

(6 õiget 2 p; 4–5 õiget 1 p).

Sündmus või väide	Põhjused	Sõja käik	Tulemused
Nõukogude Venemaa hõivab Rakvere, Tartu, Võru, Valga.		X	
Nõukogude Venemaa soovib taastada Vene impeeriumi omaaegsetes piirides.	X		
Eestiga liidetakse Petserimaa ja Narva jõe tagune ala.			X
Eesti soovib säilitada omariiklust.	X		
Toimub Võnnu lahing.		X	
Nõukogude Venemaa tunnustab tingimusteta Eesti iseseisvust.			X

3. Eesti Vabariik 1920–1940. 4 p

Eesti Vabariik oli ajajärgul 1920–1934 demokraatlik parlamentaarne vabariik ja pärast seda autoritaarne presidentaalne vabariik. Nimeta mõlema perioodi kohta üks positiivne ja üks negatiivne näide mistahes riigielu valdkonnast (poliitiline elu, majanduselu, kultuurielu).

3.1. Eesti 1920–1934. 2 p

Positiivne näide: *põhiseaduse vastuvõtmine, maareform, asundustalude loomine, Tartu rahulepingu sõlmimine, võit Vabadussõjas, Eesti-Läti kaitseliidulepingu sõlmimine, Riigikogu valimised, paljuparteilisus, Kultuurkapitali tegevus, kultuurautonoomia, euroopaliku kõrgkultuuri teke või areng, 6-klassiline koolikohustus, edu olümpiamängudel vms.*

Negatiivne näide: *sõjaväeline riigipööre, riigipea ametikoha puudumine, valitsuste ebapüsivus, valitsuskriisid, pankrotid, tööpuudus, orientatsioon ainult Vene turule vms. Vapside ehk vabadussõjalaste tegevuse hindamisel on otstarbekas lähtuda vastuse sisust, kuid lihtsalt vapside nimetamine ei saa olla positiivne või negatiivne näide.*

3.2. Eesti 1934–1940. 2 p

Positiivne näide: *presidendi ametikoha sisseseadmine, uue põhiseaduse vastuvõtmine, edu olümpiamängudel, Eesti Teaduste Akadeemia asutamine, vms.*

Negatiivne näide: *vaikiv ajastu, ainult ühe partei lubamine, järelevalve ajakirjanduse üle, ajalehtede sulgemine, riigi kontroll nt. ülikooli üle, kaitseseisukord, presidendi ametikoha sisseseadmine, baaside lepingu (vastastikuse abistamise pakti) sõlmimine NSV Liiduga, nõukogude sõjaväebaaside rajamine Eestis vms.*

4. Eesti Teise maailmasõja ajal (1939–1945). 4 p

Vasta küsimustele allika ja oma teadmiste põhjal.

4.1. Mis sündmusele (sõjale) EV president oma kõnes viitas? 1 p

Teine maailmasõda.

4.2. Mis üleskutse esitas EV president Eesti rahvale? 1 p

Rahvas hoidku kokku, rahvas hoidku riiki vms.

4.3. Nimeta kaks sõja tagajärge Eesti riigile ja rahvale. 2 p

Eesti riik kaotas iseseisvuse (Eesti territooriumil), rahvaarv langes, paljud linnad hävitati, sõjategevuse tagajärjel tekkisid materiaalsed kahjud vms.

II. Eesti 1944–1991. 8 p

1. Kultuur ja eluolu nõukogude ajal. 3 p

1.1. Nõukogude kunst pidi olema sisult sotsialistlik ja vormilt rahvuslik. Milles avaldub pildil sotsialistlik sisu ja rahvuslik vorm? 2 p

Rahvuslik: *inimesed kannavad rahvarõivaid.*

Sotsialistlik: *nõukogulik (sotsialistlik) sümboolika, nt. viisnurgad, fanfaarid vms.*

1.2. Oluline aken läände oli eestlastele Soome. Too näide, kuidas mõjutas eestlasi Soome televisioon. 1 p

Eestlased võtsid omaks massikultuuri ilmingud (muusika, mood jne), eestlased võtsid eeskuju läänelikust elulaadist, vms.

2. Majanduselu nõukogude ajal. 4 p

2.1. Nõukogulikku majanduspoliitikat iseloomustas industrialiseerimine. 2 p

Mis oli industrialiseerimine?

Suurtööstuse arendamine.

2.2 Põhjenda ühe näitega, miks industrialiseerimine oli Eestile kahjulik.

Erasektori hävitamine, väikeettevõtete kadumine, valitsevaks muutusid suurettevõtted, linnastumine, massiline sisseränne teistest liiduvabariikidest vms.

3. Kollektiviseerimine ehk kolhoseerimine. Vasta küsimustele tabeli ja oma teadmiste põhjal.

2 p

3.1 Mis oli kollektiviseerimine ehk kolhoseerimine? 1 p

Talude ühendamise ühismajanditeks ehk kolhoosideks.

3.2 Miks kasvas järsult kolhooside arv? 1 p

Talunikke hirmutati, toimus küüditamine, üksiktalude maksukoormus tõusis järsult vms.

4. Vastupanuliikumine Eestis. 1 p

Too üks näide vastupanuliikumisest Eestis.

Metsavendlus, põrandaaluste rühmituste tegevus, avalikud pöördumised ja kirjad vms.

III. Eesti Vabariik 1991–2004. 10 p

1. Iseseisvuse taastamine. 2 p

Kirjuta õige aastaarv sündmuse ette. (3 õiget 2 p, 1–2 õiget 1 p)

1989 Balti kett

1991 Iseseisvuse taastamine

1987 IME

2. Suveräänsusdeklaratsioon. 2 p

Vali väitele õige lõpp ja tee selle ette rist (X).

Suveräänsusdeklaratsiooni võttis 16.11.1988 vastu **ENSV Ülemnõukogu**.

Suveräänsusdeklaratsiooniga sätestati **Eesti NSV seaduste ülimuslikkus üleliiduliste seaduste suhtes**.

3. Vasta küsimustele allika ja oma teadmiste põhjal. 4 p

3.1. Mis riigi väed viidi 31.08.1994 Eestist välja? 1 p

Venemaa

3.2. Miks oli selle riigi vägede väljaviimine Eestile tähtis? 1 p

Lõppes tegelik okupatsioon.

3.3. Nimeta üks rahvusvaheline organisatsioon, millesse kuulumine aitab enim kaasa Eesti Vabariigi julgeoleku tagamisele. Põhjenda oma valikut. 2 p

NATO

Põhjendus: *Kollektiivkaitse põhimõtte rakendamine vms.*

4. Rahareform ja ümberkorraldused majanduses. 2 p

4.1. Miks asendati rubla Eesti krooniga? 1 p

Sooviti eralduda rublatsoonist ja Venemaa majandusest, sooviti avada majandus Läände, taheti ühineda majanduslikult Euroopaga vms.

4.2. Nimeta üks majandusreform peale rahareformi. 1 p

Omandireform, erastamine, põllumajanduse ümberkorraldamine.

XX SAJANDI AJALUGU. 30 p

IV. Maailm kahe maailmasõja vahel. 10 p

1. Rahvasteliit. 3 p

1.1. Kas Esimese maailmasõja järel Pariisi rahukonverentsil sõlmitud Versailles' rahuleping oli õiglane? Põhjenda oma seisukohta. 1 p

Jah ____ Ei ____

Põhjendus: ***Vastus peab olema kooskõlas seisukohaga.***

Näide:

Ei

Põhjendus: *Rahulepingu tingimused olid ebaõiglased Saksamaa ja tema liitlaste suhtes, kes pidid loobuma suurtest aladest ja maksma suuri sõjakahjusid võitjariikidele.*

1.2. Mis oli Rahvasteliidu tegevuse eesmärk? 1 p

Rahvusvaheliste tüliküsimuste rahumeelne lahendamine.

1.3. Miks ei suutnud Rahvasteliit ära hoida Teise maailmasõja puhkemist? 1 p

Suurriigid ei arvestanud Rahvasteliidu seisukohti, Rahvasteliidu seisukohad olid kohustuslikud vaid liidu liikmetele vms.

2. Suur ülemaailmne majanduskriis. 5 p

Vasta küsimustele allika ja oma teadmiste põhjal.

2.1. Millise otsuse oleksid sina aktsiaomanikuna 24. oktoobril 1929. aastal teinud (ostnud, müünud, jätnud endale)? Põhjenda oma otsustust. 1 p

Ainult otsuse eest punkti ei anta. Põhjendus peab olema kooskõlas otsusega.

2.2. Millise tabelis toodud firma aktsia kaotas oma väärtust enim perioodil 3. september 1929 kuni 13. november 1929? 1 p

Radio

2.3. Mis väide iseloomustab Saksamaa ja mis USA majanduskriisist väljumist? Märki vastavasse lahtrisse rist (X). 3 p

Saksamaa	Väide	USA
X	Kriisist väljumisel kehtestatakse diktatuur.	
	Kriisist väljumisel säilib demokraatia.	X
	Uus kurss ergutab kõiki tööstusharusid.	X

3. Demokraatia ja diktatuur. 2 p

Kas tabelis esitatud tunnus on iseloomulik demokraatiale või diktatuurile? Märki vastavasse lahtrisse rist (X). (4–5 õiget 2 p, 2–3 õiget 1 p)

Demokraatia	Tunnus	Diktatuur
X	Võimude lahususe printsiibi järgimine	
	Teisitimõtlejate tagakiusamine	X
X	Mitmeparteilisus	
	Valimistulemuste võltsimine	X
	Tsensuur	X

V. Teine maailmasõda 1939–1945. 6 p

1. Milliseid riike on iseloomustatud alltoodud tabelis? Kirjuta tabelisse riigi nimi ja vastava riigi number kaardil. 4 p

Kasuta vajadusel „Ajaloo atlas põhikoolile” (kaardid lk 82–83, 86).

Iseloomustus	Riik Euroopas	Nr kaardil
Riik, millele Saksamaa 22.06.1941 kallale tungis.	<i>NSVL</i>	<i>7</i>
Riik, mis jagati MRP tulemusena.	<i>Poola</i>	<i>8</i>
Riik, mille territoorium jagati II maailmasõja tulemusel 4-ks okupatsioonitsooniks.	<i>Saksamaa</i> <i>või</i> <i>Austria</i>	<i>12 v 18</i>
Riik, mille territooriumil avati teine rinne.	<i>Prantsusmaa</i>	<i>16</i>

2. Kirjuta selgituse järele Teise maailmasõjaga seotud mõiste. 2 p

juutide massiline hävitamine Teise maailmasõja ajal – **holokaust**

dokument, milles USA ja Suurbritannia sõnastasid sõja eesmärgid ja sõjajärgse maailmakorralduse põhimõtted – **Atlandi harta**

VI. Külma sõda. NSV Liidu ja idabloki lagunemine. 9 p

1. Külma sõja kriisid. 5 p

1.1. Kirjuta tabelisse iseloomustatud kriisi nimetus. 3 p

Kriisi iseloomustus	Kriisi nimetus
NSVL paigutas 1962. aastal tuumalõhkepeadega raketid teise riigi territooriumile.	<i>Kuuba kriis</i> <i>või</i> <i>Kariibi kriis</i>
USA püüdis takistada kommunismi levikut Kagu-Aasias.	<i>Vietnami sõda</i>
NSVL sulges ühendusteed Lääne-Berliiniga.	<i>Berliini blokaad</i>

Õigeks ei saa lugeda Berliini kriisi.

1.2. Mida sümboliseeris Berliini müür? 1 p

Euroopa jagatust või lõhestatust, külma sõda vms.

1.3 Miks Berliini müür lammutati? 1 p

SDV (Saksa Demokraatlik Vabariik) ei suutnud kontrollida massiliikumisi, NSVL ei kontrollinud enam idablokki, kerkis Saksamaa ühinemise küsimus vms.

2. NSVL ja idabloki lagunemine. 4 p

2.1. Milles avaldus perestroika? Esita kummagi valdkonna kohta üks näide. 2 p

Avalikustamine. Näide: *õnnetustest ja katastroofidest kirjutamine ning rääkimine (nt Tšernobõl), ajaloosündmuste tõepärasem kajastamine, sõnavabaduse avarumine, sallivuse kasv ühiskonnas, salastatuse vähendamine vms.*

Uutmoodi mõtlemine välispoliitikas. Näide: *suhete parandamine lääneriikidega, ulatuslik relvastuse vähendamise kava, sõja lõpetamine Afganistanis, kontrolli vähendamine Ida-Euroopas, Varssavi Lepingu Organisatsiooni tegevuse lõpetamine, suhete paranemine Hiinaga vms.*

2.2. Nimeta üks muutus idabloki riikide majanduses ja poliitilises elus pärast kommunistlike režiimide kokkuvarisemist. 2 p

Majandus: *üleminek turumajandusele, majanduse liberaliseerimine, eraomanduse areng, majandusliku konkurentsi teke, erastamine vms.*

Poliitika: *üleminek demokraatialle, mitmeparteilisus, uute riikide teke (nt nn sametlahutus Tšehhoslovakkias, Jugoslaavia lagunemine), lõimumine Euroopaga vms.*

VII. Kultuur. 5 p

1. Kirjelda ühe näite abil, kuidas mõjutas külm sõda kultuuri. 1 p

Konkurents spordis, massiteabevahendite ja kultuuriteoste rakendamine propagandistlikel eesmärkide vms.

2. Too näiteid teadussaavutuste kasutamise kasulikkusest ning kahjulikkusest 20. sajandil. 4 p

Kasulikkus	Valdkond	Kahjulikkus
<i>Võimaldab toota suures mahus elektrienergiat.</i>	Tuumaenergia	<i>Looduse saastumine radioaktiivsete jäätmete tõttu, tuumarelvad.</i>
<i>Kiire ja tõhus kommunikatsioon inimeste vahel.</i>	Arvutid ja internet	<i>Küberrünnakud.</i>

Iga sisult õige vastus annab punkti. Hindamisel arvestada vastuse sisu ja kooskõla küsimusega.